

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE

Anpassning av högstadiundervisningen till elevernas utvecklingspsykologiska behov

1997-98

nr 9

1996-97

HM nr 50

SAMMANFATTNING

Motionen

I tft Barbro Sundbacks m.fl. hemställningsmotion föreslås att lagtinget hos landskapsstyrelsen skall hemställa om att ett pedagogiskt förnyelsearbete på grundskolans högstadium inleds i syfte att anpassa undervisningens former och innehåll till högstadieelevernas utvecklingspsykologiska behov.

Utskottets förslag

Utskottet föreslår att motionen förkastas men att betänkandets motivering skall bringas landskapsstyrelsen till kännedom.

UTSKOTTETS SYNPUNKTER

Skolans uppgift är att bidra till att förse eleverna med de kunskaper och färdigheter som samhället och dess utveckling kräver av sina medborgare. Skolans uppgift förändras därför när samhället förändras. Bonde- och industrisamhällets skolor svarar alltså mot andra krav än de som ställs i dagens kunskaps- och informationssamhälle. Skolan skall inte längre fostra till lydnad genom hård drill och disciplin, till underdånighet genom att förmedla intrycket att läraren kan och vet allt eller till tålmodighet genom att lära sig långa läxor utantill. Skolan skall i stället utveckla aktiva, självständiga människor som tar ansvar, kan samarbeta och lösa problem och som har en förmåga till livslångt lärande.

Den nya synen på skolans roll avspeglas i den grundskolelag för landskapet Åland som trädde i kraft år 1995. I lagens målsättningsparagraf betonas elevens harmoniska och allsidiga personlighetsutveckling liksom utvecklingen till kreativa och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar som har ett sunt självförtroende. Skolan skall ge eleverna insikter i och förståelse för självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen. Verksamheten skall främja demokratiska värderingar, internationell förståelse, jämställdhet och fredsvilja och den skall utformas i enlighet med principerna om människors lika värde. Verksamheten skall enligt lagen också bygga på ekologiska hänsyn. Efter det att lagen trätt i kraft utarbetades en ny läroplan där målsättningsbestämmelserna följs upp. Läroplanerna har i sin tur efterföljts av skolvisa arbetsplaner som i de flesta fall utarbetats på basen av förslag som uppgjorts av landskapsstyrelsen. Även arbetsplanerna bygger på en modern kunskaps- och undervisningsyn.

I syfte att få en uppfattning om i vilken utsträckning de nya bestämmelserna påverkat skolornas pedagogik och övriga verksamhet har utskottet bl.a. tagit del av resultatet av en relativt omfattande utredning som utförts i Mariehamns stads grundskolor. Utredningen företogs mot bakgrund av bl.a. kraven på skolan att utveckla det inre arbetet så att det bättre stämmer överens med läroplanens kunskapssyn vilket också leder till att en del av det traditionella arbetssättet kan behöva överges. Utredningen, som presenterades i januari 1996, visar bl.a. att skolorna har en framtoning som rationellt-byråkratiska med fast ordning och arbetsfördelning inom personalen, var och en tar ansvar för sin speciella del och blir därför fri från ansvar för vad andra gör inom samma organisation. Skolorna domineras av förmedlingspedagogiken där läraren har den aktiva rollen genom att informera eleverna om det de skall lära sig, ställa frågor till dem, ge dem uppgifter att lösa och kontrollera att de utfört uppgifterna och vad de lärt sig. Den stora utmanaren till förmedlingspedagogiken är aktivitetspedagogiken som bygger på principen att eleverna bäst lär sig genom att själva göra och reflektera över vad man har gjort. Aktivitetspedagogiken förekommer i blygsam skala i Mariehamnsskolorna vilket förvånar utredarna mot bakgrund av att den inriktning som grundskolelagens målsättningsparagraf har förutsätter ett mer varierat pedagogiskt utbud.

Utskottet har vid behandlingen av ärendet funnit också andra områden där en förnyelse kan diskuteras. Som exempel kan nämnas tidsanvändningen i skolan. Lektionstidens längd lär härstamma från klosterskolorna där undervisningen avbröts var 45:e minut för bön. I dag finns inga vetenskapliga belägg för att just 45 minuter är den optimala arbetstiden varför möjlighet till större flexibilitet enligt utskottets mening bör diskuteras. Även användningen av skolans utrymmen kan bli föremål för omprövning liksom skolverksamhetens öppenhet och integrering i omvärlden. Skolan är i dag många gånger en sluten värld, i skolan finns dagtid bara elever och skolpersonal och på kvällarna är skolhuset i regel stängt och öde. Också elevernas och föräldrarnas inflytande i undervisning och övrig verksamhet kan diskuteras liksom möjligheterna till ökad individualisering.

Utskottet konstaterar att många förändringar har skett under de senaste åren. I flera lågstadier i landskapet har s.k. åldersintegrering införts och eleverna får numera ta ansvar för sin egen arbetsplanering och till viss del för sitt eget lärande. I flera högstadier har man infört periodisering av ämnen. Åldersintegrering och periodisering är närmast att betrakta som organisatoriska förändringar medan ökat ansvarstagande för planering och inläring är resultat av pedagogiska reformer. I skolvärlden finns också på många håll en stark vilja till utveckling men en långsiktig förändring förutsätter en attitydförändring kombinerad med förändrad ledningskultur och i viss utsträckning ökade resurser framför allt för planering och fortbildning av ledare och lärare. Enligt utskottets uppfattning återstår dock en hel del förändringar innan verkligheten kan sägas överensstämma med den kunskaps- och undervisningssyn som är rådande i gällande styrdokument för grundskoleverksamheten i landskapet.

Huvudmannaskapet för grundskolan åvilar kommunerna som därigenom har det primära ansvaret för ledningen och utvecklingen av skolan. Landskapsstyrelsen skall enligt grundsko-

lelagen handha den allmänna tillsynen och utvecklingen av grundskolan. I förarbetena till gällande lag, genom vilken kommunernas självbestämmanderätt avsevärt ökades, betonas landskapsstyrelsens roll som resurs framför allt i fråga om utvecklandet av grundskoleväsendet. Även samspelet mellan kommunerna och landskapsstyrelsen betonas liksom landskapsstyrelsens uppgift att tillse att utbildningen är likvärdig över hela landskapet. Utskottet konstaterar att landskapsstyrelsens roll som utvecklare hittills skötts främst genom fortbildningsinsatser men också genom vissa andra åtgärder såsom projektanställning av en ämneskonsulent för utvecklande av elev-, lärar- och föräldrainflytande i grundskolan.

Enligt utskottets åsikt ankommer det i första hand på kommunerna att handha utvecklingen av grundskolan. Även landskapsstyrelsen har dock ett stort ansvar för utvecklingsarbetet. Landskapsstyrelsen bör på olika sätt stimulera till ett utvecklingsarbete som omfattar skolorna i hela landskapet genom vilket förnyelsearbetet i skolorna möjliggörs, uppmuntras, stöds och stimuleras. I utvecklingsarbetet bör den vilja till förnyelse och förändring som kan antas leda till positiva resultat och som gror ute i skolorna tas tillvara.

Utskottet omfattar i huvudsak intentionerna i den aktuella motionen. Utskottet föreslår dock ett avslag eftersom ett förnyelsearbete redan på många håll påbörjats ute i grundskolorna. Därtill anser utskottet att högstadiet inte bör särskiljas från den övriga grundskolan i all synnerhet som utvecklingen förefaller gå mot en allt större integrering mellan grundskolans olika stadier. Utskottet föreslår dock att betänkandets motivering skall bringas till landskapsstyrelsens kännedom.

ÄRENDETS BEHANDLING

Lagtinget har den 7 april 1998 inbegärt kulturutskottets yttrande över nämnda motion.

Utskottet har i ärendet hört överinspektören Stina Colerus, skoldirektören Marianne Kullman, läraren Robert Liewendahl samt representanterna för elevrådet i Övernäs högstadium Markus Jansson, Mats Lindström och André Eriksson.

I ärendets avgörande behandling deltog ordföranden Lundberg, vice ordföranden Viveka Eriksson samt ledamöterna Eklöw, Holmberg och Häggblom.

UTSKOTTETS FÖRSLAG

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att Lagtinget med förkastande av hemställningsmotion nr 50/1996-97 bringar betänkandets motivering till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 19 mars 1998

Ordförande

Gunnar Lundberg

Sekreterare

Susanne Eriksson